

Vindpark Brattön Sälelund
Arkeologisk utredning steg 1 i Munkedals kommun, Västra Götalands län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid

Annika Östlund, Lisa Börjesson Liljas
och Stig Swedberg

Kulturlandskapet rapporter 2023:7

Vindpark Brattön Sälelund
Arkeologisk utredning steg 1 i Munkedals
kommun, Västra Götalands län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar
från historisk tid

Annika Östlund, Lisa Börjesson Liljas
och Stig Swedberg

Kulturlandskapet

Administrativa uppgifter

Fastighet: Brattön 1:1 m fl, Hede socken, Munkedals kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut datum / dnr: 2023-04-26 / 431-11304-2023

Uppdragsnummer KMR (Fornsök): 202300614

Uppdragsgivare: Rabbalshede Kraft

Fältarbetsperiod: 2023-05-03 – 2023-06-22

Projektnummer: 23113

Projektansvarig: Stig Swedberg

Fältansvarig: Annika Östlund

Övrig fältpersonal: Olof Håkansson, Stig Swedberg, Linda Jungbeck

För personalens meriter hänvisas till Kulturlandskapets hemsida.

Utredningsområdets storlek: Cirka 680 000 m²

Belägenhet i SWEREF 99 TM: Norr 6497600 m, Öst 315900 m

Höjd över havet: 116-160 meter

Digitalt dokumentationsmaterial: Mätfiler (ssf), fotografier (jpg och tif), beskrivningar och fotolista (ods och odt)

Digitalt dokumentationsmaterial förvaltas av Kulturlandskapet.

Fynd: Har ej omhändertagits.

Vindpark Brattön Sälelund

Arkeologisk utredning steg 1 i Munkedals kommun, Västra Götalands län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från historisk tid

Kulturlandskapet rapporter 2023:7

© Kulturlandskapet 2023

Författare: Annika Östlund, Lisa Börjesson Liljas och Stig Swedberg

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild framsida: Stengärdesgård inom område med fossil åkermark, L2023:2863, vid torpet Siggeröd. Foto mot söder.

Bild baksida: Gränsmärke i aktuell gräns, placerat på en liten ö i en våtmark norr om Lilla Ekevattnet, mellan verk 7 och 8. Foto mot nordväst.

Orienteringskarta: Framställd av Kulturlandskapet med data från Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av uppdragsgivaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Kulturlandskapet med data från Lantmäteriet.

Upphovsrätt: Om inget annat anges enligt Creative Commons licens CC BY.

Redigering och layout: Andreas Hansen, Omland Form och Fotografi

Sökord: Lägenhetsbebyggelse, område med fossil åkermark, gränsmärke, hägnad, kolningsanläggning, Bohuslän

Kulturlandskapet

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.kulturland.se

kontakt@kulturland.se

Innehåll

Sammanfattning	5	Tolkning	
		Fornlämningar inom området	21
Inledning		Potentiella lägen för fornlämningar	
Bakgrund och syfte	7	som inte är synliga ovan mark	21
Tidigare utredningar	7	Övriga kulturhistoriska lämningar	
Utredningsområdet	8	inom området	21
Naturmiljö	8	Kulturmiljövärden – forskningspotential	21
Kulturmiljö	8	Antikvarisk bedömning	23
Metod	8	Värdering av måluppfyllelsen	23
		Förslag på ytterligare åtgärder	
Resultat		inför kommande skede	23
Kart- och arkivstudier	11	Arkeologisk utredning steg 2	23
Besiktning	12	Lagstiftning	25
Inventering	12		
Fornlämningar	13	Källor	27
Övriga kulturhistoriska lämningar	16		
Potentiella lägen för fornlämningar		Bilagor	
som inte är synliga ovan mark	20	Bilaga 1 – Tidigare kända lämningar	30
Fynd	20	Bilaga 2 – Nyupptäckta lämningar	33
Schakt, anläggningar och analysresultat	20		

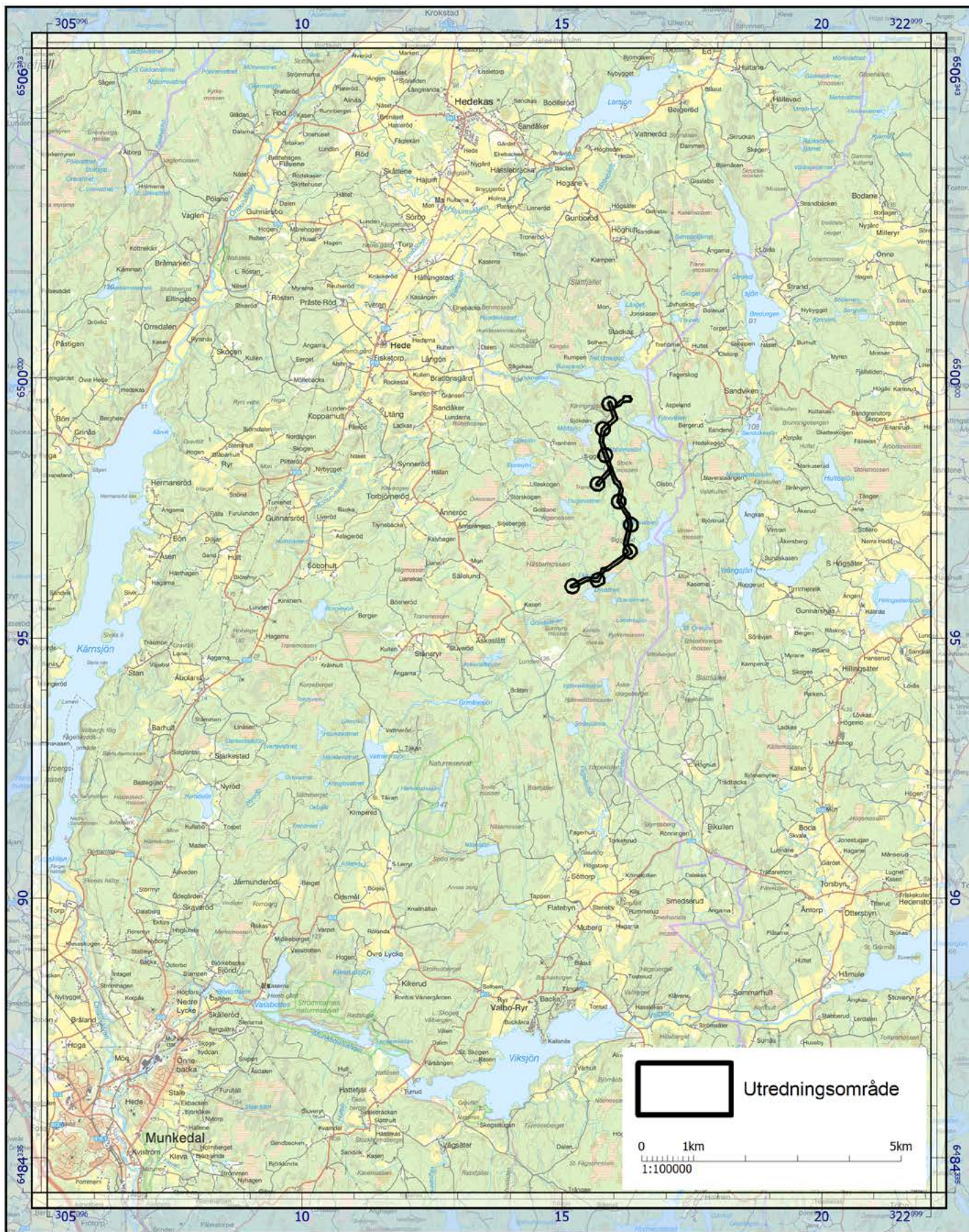

Illustration 1. Kartan visar utredningsområdet mellan Munkedal och Hedekas. Bakgrundskarta: Terrängkartan © Lantmäteriet.

Vindpark Brattön Sälelund

Arkeologisk utredning steg 1 i Munkedals kommun, Västra Götalands län

Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar
från historisk tid

Sammanfattning

Rabbalshede Kraft planerar att uppföra nio vindkraftverk inom vindpark Brattön Sälelund. Kulturlandskapet har därför utfört en arkeologisk utredning steg 1 inom planerad vindpark. Utredningsområdet omfattar cirka 68 hektar, och utgörs av nio verksplatser och planerade vägdragningar. Vindkraftverken planeras i ett område som kan beskrivas som utmark för berörda fastigheter, och kulturvärdena i området är i första hand knutna till senare tiders utmarksbruk.

Lägenhetsbebyggelsen L1969:2262, torpet Siggeröd, var registrerad sedan tidigare. Då bebyggelse finns från före 1850 har antikvarisk bedömning ändrats från Möjlig fornlämning till Fornlämning.

Som ett resultat av inventeringen har en nyupptäckt fornlämning i form av en kolningsanläggning registrerats, L2023:2860. Vidare har åtta övriga kulturhistoriska lämningar i form av hägnader, hägnadssystem och gränsmärken registrerats. Inägomarken till torpet Siggeröd har registrerats som område med fossil åkermark, L2023:2863, även den övrig kulturhistorisk lämning. Potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark har inte identifierats inom utredningsområdet.

Torpet Siggeröd – bestående av lägenhetsbebyggelse L1969:2262 samt område med fossil åkermark L2023:2863 – besitter hög vetenskaplig potential. Torplämningar är ett knapphändigt beforskat område, där det vetenskapligt föreligger ett behov av mer kunskap.

Kulturlandskapet anser att det område med fossil åkermark (L2023:2863) som hör till torpet

Siggeröd, bör omfattas av en arkeologisk utredning steg 2 för att fastslå om element inom ytan kan dateras till före 1850 och därmed erhålla fornlämningsstatus. Framför allt röjningsrösen har potential för datering med ¹⁴C, men även för analys av makrofossiler.

Kulturlandskapet anser att parklayouten bör justeras så att lämningarna vid Siggeröd – så väl lägenhetsbebyggelsen (L1969:2262) som området med fossil åkermark (L2023:2863) – kan kvarligga orörda. Om så inte är möjligt bör lämningarna undersökas.

Verksplats 7 bör justeras så att kolningsgropen (L2023:2860) kan kvarligga. Om så inte är möjligt bör den undersökas och dateras.

Om det är möjligt bör övriga delar av parklayouten justeras så att resterande övriga kulturhistoriska lämningar (hägnader och gränsmärken) kan kvarligga. Där så inte är möjligt bedöms utförd dokumentation som tillräcklig.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens (MB) generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

Inom begreppet miljö i MB ryms även kulturmiljö. MB's hänsynsregler ställer krav på att undvika skador på områden och miljöer som innehåller kulturvärden (MB kap 1). Även övriga kulturhistoriska lämningar omfattas av det generella skydd för kulturmiljön som ges i MB.

Gränsmärken i aktuell gräns är skyddade enligt 14 kap 9 § brottsbalken. Ansökan om säkerställande av gränsmärken lämnas till Lantmäteriet.

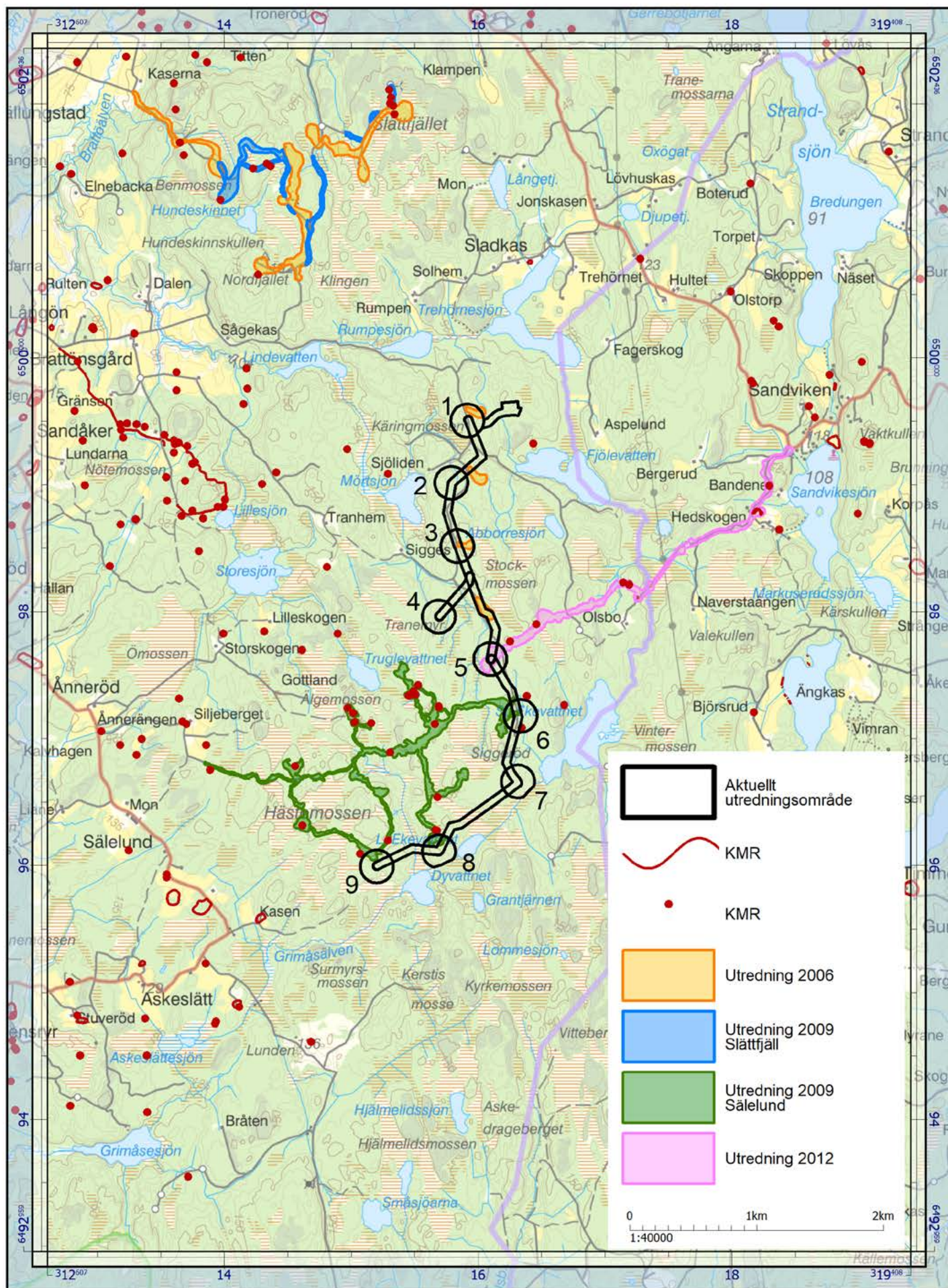

Illustration 2. Tidigare gjorda utredningar i området. Där det utreddes 2006 och 2009, norr om nu aktuellt utredningsområde, finns idag vindpark Brattön Slättfjäll med sex verk. Bakgrundskarta: Terrängkartan © Lantmäteriet.

Inledning

Bakgrund och syfte

Rabbalshede Kraft planerar att uppföra nio vindkraftverk inom vindpark Brattön Sälelund, *illustration 1*. Kulturlandskapet har därför fått i uppdrag att utföra en arkeologisk utredning steg 1 inom planerad vindpark. Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar berördes av det planerade arbetsföretaget.

Utredningen skulle beskriva och preliminärt avgränsa nyupptäckta synliga fornlämningar, möjliga fornlämningar samt övriga kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet. Antikvarisk status för lämningar från historisk tid skulle om möjligt fastställas genom kart- och arkivstudier. I uppdraget ingick även att identifiera potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark. Potential bedömdes finnas för agrarhistoriska lämningstyper, solitära förhistoriska gravar i höjdläge, samt stenåldersboplatser i anslutning till våtmarker och vattendrag.

Beslut om arkeologisk utredning fattades enligt 2 kap. Kulturmiljölagen.

Tidigare utredningar

Det har tidigare utförts flera natur- och kulturmiljöutredningar i anslutning till (och delvis inom) nu aktuellt utredningsområde, inför tidigare delar eller versioner av vindpark Brattön Sälelund, *illustration 2*.

Utredningar

År 2006 utfördes en arkeologisk utredning inför vindpark Slättfjäll, norr om aktuellt utredningsområde.¹ Inventeringen resulterade i registrering av ett gränsmärke, en stensättning samt ett område med skogsbrukslämningar bestående av två kolningsgropar. Schaktning utfördes också, men inga fynd eller anläggningar framkom. Inom ramen för denna utredning inventerades också fyra verksplatser längre söderut; dessa motsvaras ungefär av de fyra nordligaste verken

(verk 1-4) i föreliggande utredning. Inga lämningar framkom här. En kompletterande utredning utfördes inom vindpark Slättfjäll 2009, varvid ytterligare åtta gränsmärken registrerades.²

År 2009 utfördes en arkeologisk utredning och naturvärdesbedömning inför vindpark Sälelund, omedelbart väster om nu aktuellt utredningsområde.³ Vid denna utredning registrerades 27 lämningar bestående av 18 gränsmärken, två jaktvärn, en kolbotten, tre röjningsrösen och tre hägnader. År 2012 utfördes en kompletterande utredning med anledning av ny infartsväg österifrån. Vid denna framkom sju lämningar, vilka utgjordes av en färdväg, två gränsmärken, tre röjningsrösen samt ett område med fossil åkermark.⁴

Andra insatser

En samrådshandling sammanställdes 2009 för projekt Sälelund, och en miljökonsekvensbeskrivning 2010 för Brattön Sälelund, avseende de då aktuella utformningarna av vindpark Brattön Sälelund.⁵

En torpinventering utfördes av Sörbygdens hembygdsförening på 1970-talet, materialet från denna finns hos hembygdsföreningen.⁶ Den resulterade bland annat i att ett antal lägenhetsbebyggelser registrerades i kulturmiljöregistret.

Hösten 2022 registrerade Bohusläns museum ett större färdvägssystem i form av en fägata, L2023:298, traditionellt kallad Långöns gata. Den sträcker sig från Långöns inägor ut på utmarken, mot sydost ner mot Lillesjön. Utöver vägnätet registrerades även ett antal lägenhetsbebyggelser, framför allt backstugor, längs fägatan. Området utgjorde tidigare en allmänning tillhörande Långön.⁷ Fägatan finns med på en storskifteskarta från 1823, men allmänningen runtomkring var då helt obebyggd.⁸ Under lop-

² Swedberg 2009

³ Andersson, Ljunggren & Östlund 2009

⁴ Östlund 2012

⁵ Andersson, Grahn-Danielsson & Östlund 2009; Andersson, Gerre, Ljunggren & Östlund 2010

⁶ Sörbygdens hembygdsförening muntligen 2023-04-27

⁷ Munkedals kommun 2022

⁸ Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv, 1823

¹ Ljunggren, Swedberg & Östlund 2006

pet av 1800-talet växte en backstugebebyggelse upp på byallmanningen utmed fågatans sträckning. Totalt ska det ha funnits 22–24 backstugor utmed fågatan, men alla var inte i bruk samtidigt. År 1937 var all backstugebebyggelse borta förutom Långönskaserna, som med tiden friköptes och finns kvar än idag.⁹ Dessa registreringar gjordes med anledning av arbetet med Munkedals kommuns nya kulturmiljöprogram, och såväl beskrivningen som utbredningen av den kommunala kulturmiljön Fisketorp – Långön – Brattönsgård har därmed uppdaterats.¹⁰

Utredningsområdet

Utredningsområdet omfattar totalt cirka 68 hektar, och består av nio verksplatser och planerade vägdragningar. För vägarna är utredningsområdet 60 meter brett, och verksplatserna har en radie om cirka 130 meter. Delar av planerad vägdragning överlappar befintligt vägnät, och överlapp finns också med tidigare utförda utredningar, *illustration 2*. Utredningsområdet är beläget på 116–160 meter över havet.

I Munkedals kommuns översiktsplan från 2018 ingår vindparken i område för provning av grupper av större verk.¹¹

Naturmiljö

Den planerade vindparken är lokaliserad till Slättfället mellan Munkedal, Hedekas och Färjelanda. Området utgörs av skogsmark som domineras av barrskogsplanteringar och kalhyggen, med stora inslag av våtmarker. Området ligger högt. Ytorna för verksplats 1, 2, 6, 8 och 9 är starkt kuperade, medan ytorna för verksplats 3, 4, 5 och 7 är mer flacka. Mellan verksplats 8 och 9 finns en utdikad våtmark där vattenflödet rinner ut i Dyvattnet i söder. Diket är såpass brett att det inte är möjligt att ta sig över till fots här. Strandskydd gäller runt sjöarna i området.¹² Detta innebär att verksplats 2, 7 och 8 berörs av strandskydd.

⁹ Kulturmiljöregistret, KMR; Munkedals kommun 2022; Sörbygdens hembygdsförening muntligen 2023-04-27

¹⁰ Munkedals kommun 2022

¹¹ Munkedals kommun 2021

¹² Informationskartan Västra Götaland

Kulturmiljö

Vindkraftverken planeras i ett område som kan beskrivas som utmark för berörda fastigheter, och kulturvärdena i området är i första hand knutna till senare tiders utmarksbruk. Nyttjandet av utmarken visar sig bland annat i de tidigare registrerade gränsmärkena och hägnaderna, som markerat äldre gränsdragningar mellan fastigheter eller mellan inägor och utmark, samt odlingsspår i form av röjningsrösen och ett flertal lägenhetsbebyggelser. Det finns också spår av äldre skikt; strax väster om utredningsområdet ligger ett röse, L1969:2478, och norr om finns en stensättning, L1960:3269.¹³ Runt 10 000 f Kr var området beläget på en större ö som sträckte sig nästan mellan Munkedal och Hedekas, med inlandsisens kant i höjd med Dals Ed och Mellerud. Redan 1000 år senare var området fastland, och havet stod i höjd med Munkedal och Dingle.¹⁴

Kommunala kulturmiljöer och andra utpekade kulturhistoriska objekt i omlandet kring utredningsområdet är i första hand knutna till odlingslandskapet och äldre bebyggelse, samt till förhistoriska lämningar i form av gravar. Närmast utredningsområdet ligger Fisketorp – Långön – Brattönsgård, en kommunal kulturmiljö där nyckelvärdena omfattar odlingslandskapet med tillhörande element, gårds- och torpbebyggelsen, fågatan Långöns gata inklusive backstugebebyggelsen, industriella lämningar, Hede kyrka samt Fisketorps bygdecentrum.¹⁵

Metod

Kart- och arkivstudier

Inför fältarbetet studerades historiska kartor hos lantmäteriet för att finna indikationer på lämningar från historisk tid inom utredningsområdet. Dessutom togs kontakt med hembygdsföreningen för att ta reda på vilken information som kunde finnas kopplad till det torp, Siggeröd, som är registrerat inom utredningsområdet vid verksplats 6.

Efter avslutat fältarbete genomfördes en nog-

¹³ Kulturmiljöregistret, KMR

¹⁴ SGU Kartvisare

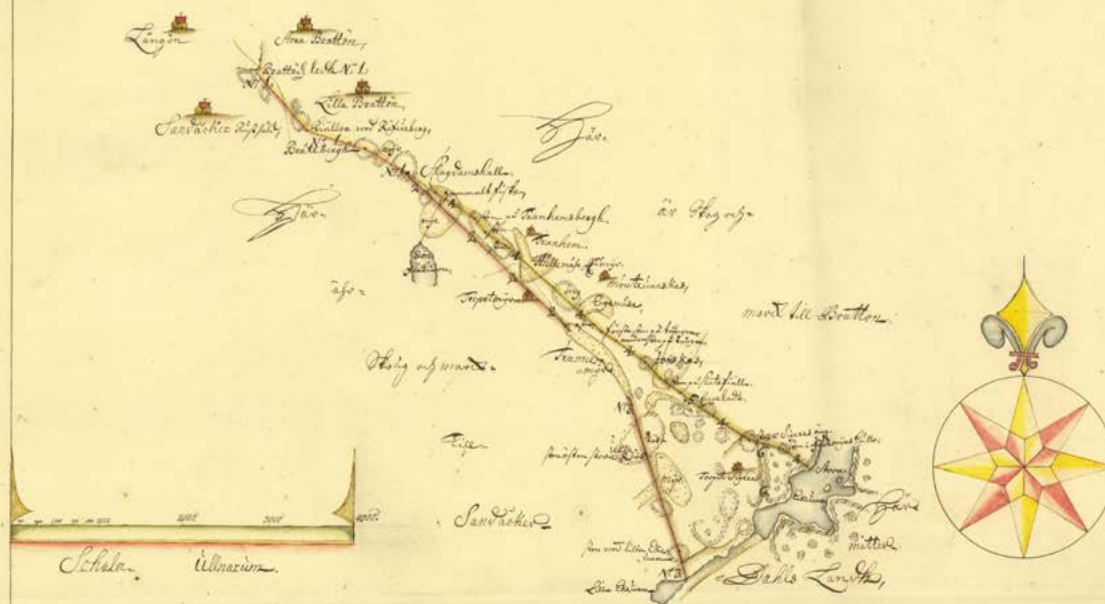
¹⁵ Informationskartan Västra Götaland; Munkedals kommun 2022

grannare studie av de kartor som visade torpet Siggeröd, för att säkerställa antikvarisk status och beskrivning. Även digitalt arkivmaterial i form av kyrkoarkiv för Hede och Krokstad socken, och torpinventeringen i Sörbygdens ägo gick igenom för att få fram ytterligare information kring torpet Siggeröd.

Kart- och arkivstudier har utförts av Lisa Börjesson Liljas, Annika Östlund, Stig Swedberg och Anton Larsson.

Inventering inklusive besiktning

Hela utredningsområdet inventerades till fots. Särskilt fokus lades på att identifiera tänkbara lämningar ej synliga ovan mark, samt gravar i höjdlägen. Gränsstenar markerade i äldre kartor eftersöktes. Framkomna lämningar beskrevs, fotograferades och mättes in med RTK-GPS. Fältarbetet utfördes av Annika Östlund, Olof Håkansson, Stig Swedberg och Linda Jungbeck.

[illegible]

No. Notarum Explicatio

- [illegible]

[illegible]

D. Falk.

Illustration 3. Geometrisk avmätning från 1721. Längst upp i nordväst syns gårdarna Långön, Sandåker samt Stora och Lilla Brattön. Längst ner i sydost vid Stora Ekevattnet finns torpet Siggeröd. Källa Lantmäteriet, akt N35-9:1, Brattön nr 1-2.

Resultat

Kart- och arkivstudier

Vid genomgången av historiska kartor inför fältarbetet påträffades ett antal kartor med torpet Siggeröd markerat. Den äldsta är en geometrisk avmätning från 1721, *illustration* 3. Den redovisar omtvistade gränser mellan frälsehemmanen Stora och Lilla Brattön, Allsbo och rusthållet Sandåker. På kartan visas namngivna myrar, sjöar och berg samt gränstenar, jämte bebyggelse och en ängs- eller torvlada. Röset, L1969:2478, väster om utredningsområdet är också markerat i kartan. I sydost vid sjön Ekevattnet finns Torpet Sigered. Vid torpet, som är markerat med en hussymbol, nämns även Sigereds äng, och strax norr om finns ett staket eller gårdesgård utritat.¹⁶

Vissa praktiska svårigheter finns med denna karta. Texten är svårtydd, och kartan har varit vanskelig att rektifiera på ett bra sätt. Vid denna tid var fastigheten Långön begränsad till norr om Sandåker och Brattön, vilket även framgår av en karta från 1798.¹⁷ Tvisten rör alltså Brattön och Sandåker vilka då gränsade mot varandra, samt Allsbo. På dagens karta finns inget Allsbo här. Det skulle kunna röra sig om Olsbo, vilken gränsade mot Stora Ekevatten i sydost ivarjefall 1939.¹⁸ I texten till kartan förklaras siffrorna i den samma. Nummer 5 och 6 i anslutning till Siggeröd skulle kunna utläsas ungefär "Utwysar ett gammalt laststöd hwar omkring Brattös torpare på Allsby 1/8 hemman hafwa bärgiat och högiat" respektive "Utwysar ett stycke marck uti torpet Sigeröds gierde som kallas Anderses kaser uti Allsboo". Att man hänvisar till Allsbo i just detta parti av kartan skulle kunna stödja att det rör sig om Olsbo. Dock finns ett Alsbo väster om Fisketorp, det vill säga väster om Sandåker och Brattön. Det är kanske inte otänkbart att det är detta Alsbo som avses, även om jag tycker det verkar långsökt att den fastigheten skulle ha ärenden så långt österut. Den del av gränsen som betecknas med nummer 4 i kartan beskrivs så här: "Utwysar strängen ifrån Slagdams hall och ända till stora siön Eke-

wattnet som Rusthållet Sandåcker pretenderar, uppå hwilken twistig platz är ett torp uptagit kallas Sigeröds under Sandåcker". Man kan tolka detta som att såväl Sandåker som Allsbo gör anspråk på området för Siggeröd.

En storskifteskarta över skog och utmark till Långön från 1823 visar att Långön nu erhållit det skogsskifte som löper parallellt med och delvis överlappande den omtvistade gränsen i kartan från 1721. Mark tillhörande Torpet Sigered är utmarkerat, men innehåller ingen information utöver ett utritat bostadshus.¹⁹

Även i generalstabskartan från 1858 är Sigerud markerat som torp,²⁰ men på ekonomiska kartan från 1939 är varken byggnad eller odlad mark markerad. Ljusare partier i det underliggande ortofotot visar var det fortfarande finns öppen mark i anslutning till torpet.²¹

I torpinventeringen, utförd 1976, beskrivs Sigeröd som "torp i egentligen mening", att dagsverke utfördes, och att cirka 3-4 hektar mark tillhörde torpet. Byggnaderna ska ha bestått av ett bostadshus och en ladugård i trä, troligen uppförda under tidigt 1800-tal. Torpet ska ha rivits kring förra sekelskiftet.²²

För att se om torpets ålder kunde bekräftas i fler källor, gjordes även en genomgång av kyrkoarkiven. Det konstaterades härvid att det saknas husförhörlängder för innan 1803, både för Hede och Krokstad (som Hede varit annexförsamling till).²³ I husförhörlängden för Hede socken 1803-1830 finns Sigeröd med under Långön Nedre. Här var då Anders Jonsson f. 1757 och Kerstin Svensdotter f. 1761 samt fyra barn inskrivna.²⁴ I husförhörlängden för Hede socken 1841-1845 är Sigeröd kvar, under Långön. År 1840 flyttar torpare Nils Andersson f. 1808 in, med hustru Cajsa Andersdotter f. 1809 och fyra barn. I husförhörlängden finns också en dräng, en inneboende svärmor samt ytterligare en (kvinna), eventuellt

16 Lantmäteriet, Lantmäteristylens arkiv, 1721

17 Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv, 1798

18 Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv, 1939

19 Lantmäteriet, Lantmäteristylens arkiv, 1823

20 Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv, 1858

21 Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv, 1939

22 Sörbygds hembygdsförening, Torpininventering Hede sn Nr 25

23 Riksarkivet

24 Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv, Husförhörlängder, SE/GLA/13203/A I/1

Illustration 4. På bilden syns del av bergimpedimentet med husgrunden efter torpet Siggeröd, L1969:2262. Uppe på impedimentet anas spiröset i solljuset. Hitom detta syns den terrasskant som troligen avgränsat en trädgårdsyta. Foto mot öster.

tjänare, inskrivna.²⁵ Familjen bor kvar till 1894, då torpare Johannes Svensson f. 1842 och hustru Hanna Jakobsdotter f. 1858 samt åtta barn flyttar in.²⁶ År 1900 är de avflyttade, men Anders Magnus Johanneson f. 1872 (en av Johannes och Hannas söner) står inskriven som inflyttad torparson. År 1905 står han som avflyttad. Nedanför Johannes står även en arbetare Anders Sörenson f. 1839 (ej angivet inflyttningsår), som dör 1907.²⁷ Detta visar att torpet sannolikt överges mellan 1900 och 1905 (eller 1907). Sannolikt rivs det och flyttas i samband med detta, så som ofta gjordes förr.

Besiktning

Lägenhetsbebyggelsen L1969:2262, torpet Siggeröd, var registrerad sedan tidigare. Torpläm-

ningen besiktigades, och befanns därvid omfatta ytterligare objekt utöver den sedan tidigare beskrivna husgrunden efter bostadshuset: Förutom den cirka 10 x 5 meter stora husgrunden noterades även en 26 meter lång terrasskant framför huset, som troligen har varit del i en trädgård, *illustration 4*. Det noterades även rester efter en jordkällare (eller möjligen en källarvind), samt ett par ytterligare murrester i anslutning till gårdplatsen, vilka kan vara rester efter ytterligare bebyggelse; enligt uppgift ska det ju ha funnits en ladugård också, *illustration 5*. Beskrivningen i KMR har uppdaterats. Se även *bilaga 1*, samt *illustration 22 och 23* i denna.

Då belägg finns från före 1850 har antikvarisk bedömning ändrats från Möjlig fornlämning till Fornlämning.

Inventering

Resultaten från inventeringen redovisas på karta, *illustration 6*, samt i *bilaga 2*.

Som ett resultat av inventeringen har en nyupptäckt fornlämning registrerats:

²⁵ Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv, Husförhörslängder, SE/GLA/13203/A I/4

²⁶ Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv, Husförhörslängder, SE/GLA/13203/A I/11

²⁷ Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv, Församlingsböcker, SE/GLA/13203/A II a/1

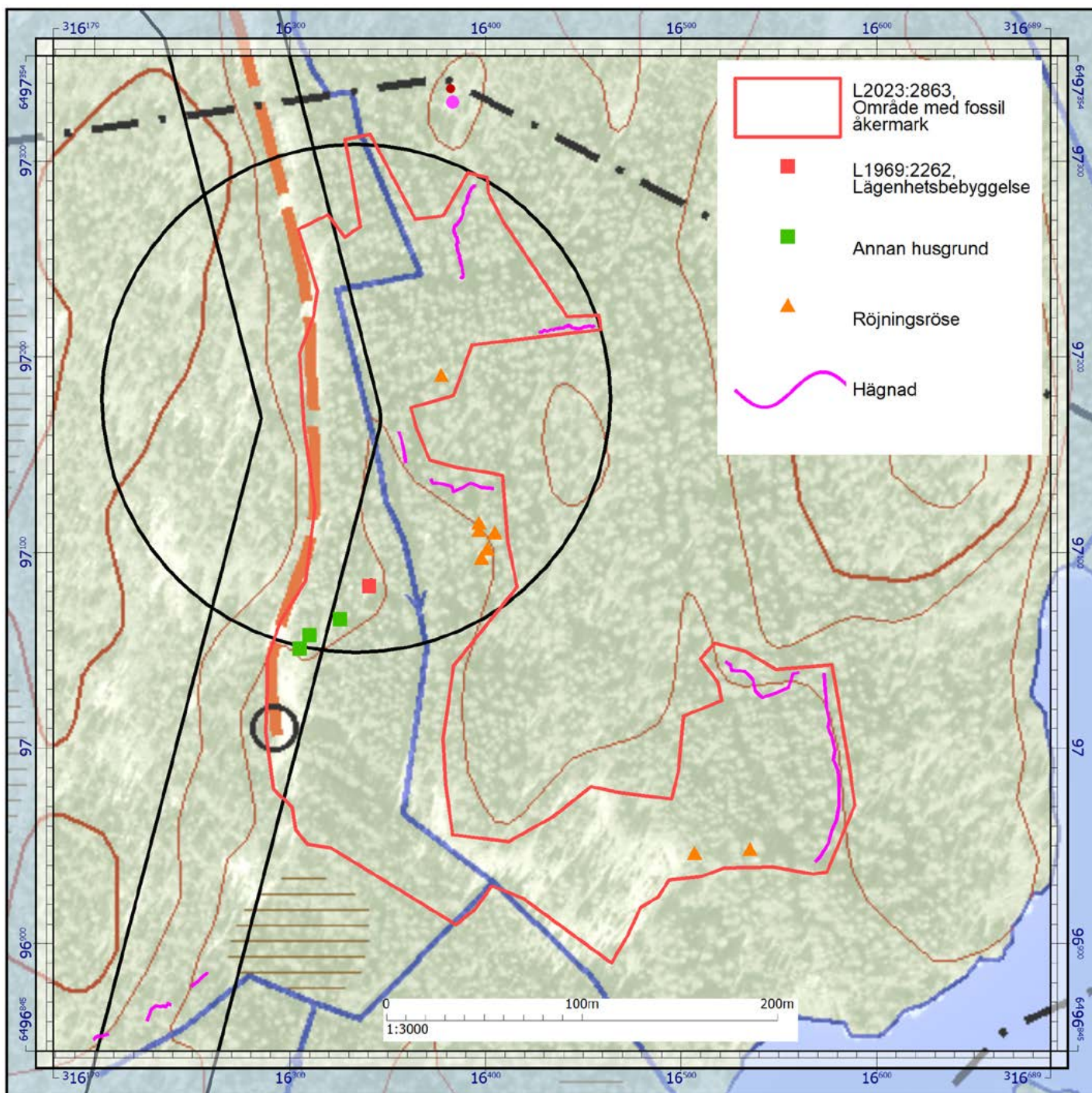

Illustration 5. Kartan visar torpet Siggeröd, L1969:2262, samt hela det område med fossil åkermark som registrerades L2023:2863 i anslutning till detta. På kartan redovisas förutom platsen för grunden efter bostadshuset även övriga noterade byggnadsrester. Vidare redovisas de stengärdesgårdar och röjningsrösen som iaktogs inom ytan vid inventeringen. Det finns sannolikt fler röjningsrösen inom ytan; alla som hittades var mycket övermossade och svåra att se. Däremot redovisas inte de åkerparceller som iaktogs då dessa var alltför diffusa för att kunna mätas in på ett bra sätt. Bakgrundskarta: Fastighetskartan, ställd till förfogande av Rabbalshede Kraft.

- L2023:2860, Kolningsanläggning.

Vidare har nio övriga kulturhistoriska lämningar registrerats:

- L2023:2824, L2023:2826, Hägnader.
- L2023:2828, Hägnadssystem.
- L2023:2825, L2023:2827, L2023:2861, L2023:2862, L2023:2889, Gränsmärken.
- L2023:2863, Område med fossil åkermark.

Fornlämningar

Kolningsanläggningen L2023:2860, i form av en kolningsgrop, är belägen i anslutning till verksplats 7, illustration 7. Den innehöll kol i såväl vall som grop och är belägen i svag sluttning invid en mindre våtmark. Däremot var utseendet något atypiskt: Anläggningen kan möjligen tyckas vara för hög, så att gropen egentligen inte är ned-

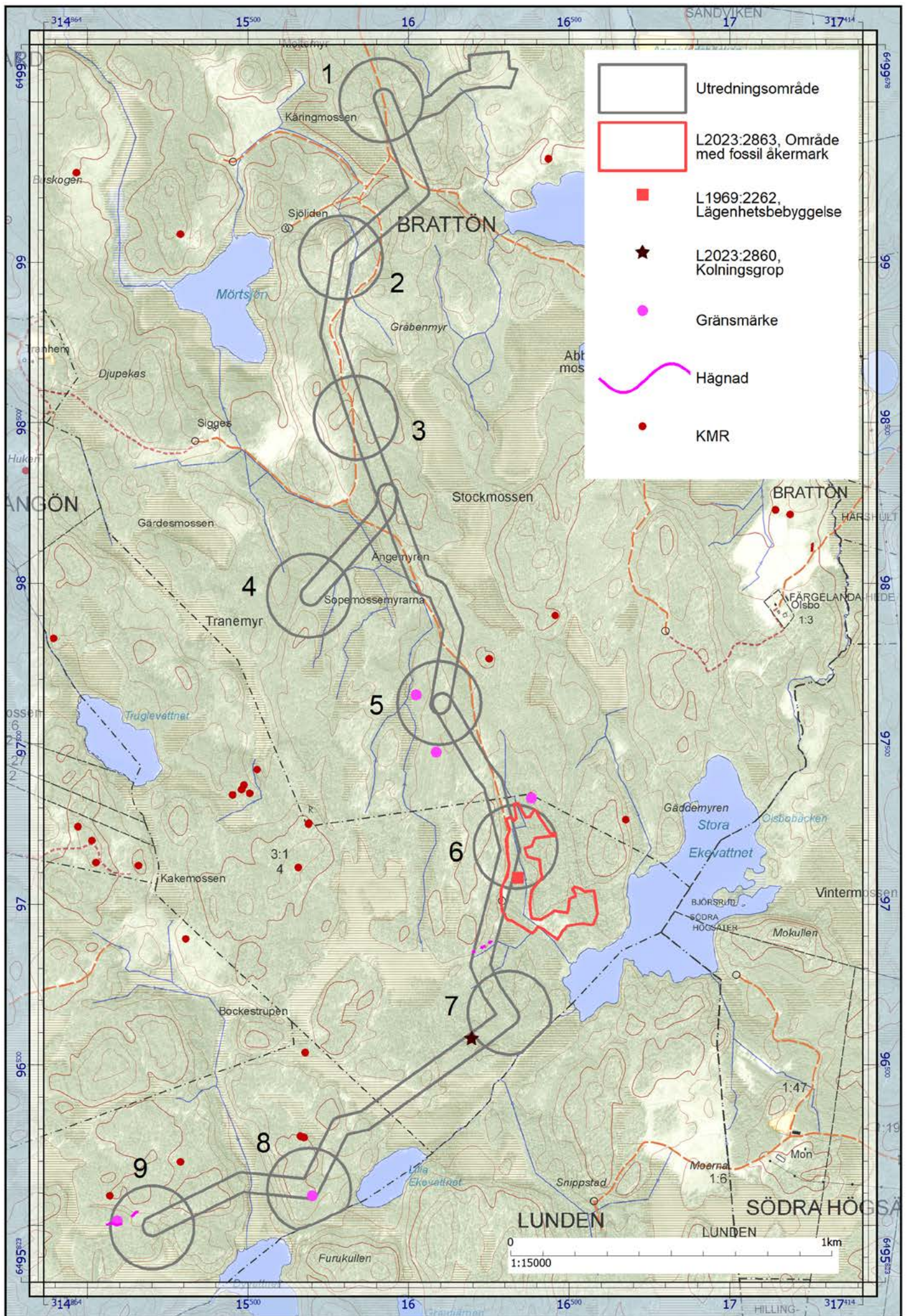

Illustration 7. Olofmäter in kolningsgropen vid verksplats 7, L2023:2860. Jordsonden markerar mitten av gropen. Foto mot sydväst.

Illustration 8. Gränsmärke L2023:2861 vid verksplats 5. Foto mot väster.

Illustration 6 (motstående sida). Resultaten från inveteringen. Bakgrundskarta: Fastighetskartan, ställd till förfogande av Rabbalshede Kraft.

grävd. En möjlig tolkning skulle kunna vara att det rör sig om en plundrad myrstack. I så fall bli emellertid kolet som hittades svårare att förklara. Ålder är okänd.

Övriga kulturhistoriska lämningar

De övriga kulturhistoriska lämningar som framkommit utgörs mestadels av hägnader i form av stengärdesgårdar samt gränsmärken. Gränsmärkena L2023:2861 och L2023:2889 är belägna vid verksplats 5, *illustration 8*. Gränsmärket L2023:2862 är beläget strax norr om verksplats 6, *illustration 9*. Gränsmärket L2023:2862 är beläget strax norr om verksplats 6, *illustration 9*. Både L2023:2862 och L2023:2889 ligger strax utanför utredningsområdet, men registrerades trots detta då de bedömdes kunna vara av intresse i samband med den på 1700-talet omtvistade gränsdragningen i bland annat detta parti. Hägnadssystemet L2023:2828 är beläget mellan verksplats 6 och 7, och består av tre separata murdelar vilka sannolikt hindrat betesdjur fri passage mellan berget och mjukmarken, *illustration 10 och 11*. Gränsmärket L2023:2827 är placerat i krönläge centralt inom verksplats 8, *illustration*

Illustration 9. Gränsmärke L2023:2862 strax norr om verksplats 6. Foto mot norr.

Illustration 10. Del av hägnadssystemet L2023:2828 mellan verksplats 6 och 7. Bilden visar en del av det sydvästra partiet. Till vänster i bild avslutas hägnaden uppe på berget, till höger anas klåvan den täpper igen. Foto mot norr.

Illustration 11. Nordöstra delen av hägnadssystemet L2023:2828, med en öppning som är medvetet konstruerad. Foto mot norr.

Illustration 12. Olof mäter in gränsmärket L2023:2827 inom verksplats 8. Foto mot norr.

Illustration 13. Hägnad i form av stengärdesgård, L2023:2824, vid verksplats 9. Foto mot nordost.

Illustration 14. Gränsmärke L2023:2825, strax intill stengärdesgården L2023:2824, vid verksplats 9. Foto mot söder.

Illustration 15. Ett av röjningsrösen vid Siggeröd, inom L2023:2863. Foto mot söder.

Illustration 16. Hägnad i form av stengärdesgård vid Siggeröd, inom L2023:2863. Foto mot sydost.

Illustration 17. Ett försök att fotografera de långsmala åkerparcellerna inom L2023:2863, vid Siggeröd. Fotografen står i ett något djupare dike. I bakgrunden står Olofi ett av de grunda diken, och mellan fotografen och Olof markerar två jordsonder (den närmast Olof prydd med en hatt) läget för ytterligare två grunda diken. Foto mot söder.

12. Hägnaderna L2023:2824 och L2023:2826 ligger strax intill gränsmärket L2023:2825 i utkanten av verksplats 9, *illustration 13* och *illustration 14*.

Den fossila åkermarken innehåller ett antal röjningsrösen och stengärdesgårdar, *illustration 15* och *illustration 16*. Inom ytan finns också svagt synliga smala åkerparceller med grunda och smala diken mellan, *illustration 17*. Det finns även djupare diken, vilka sannolikt tagits upp eller fördjupats inom ramen för skogsbruket. Se även kartan, *illustration 5*.

Potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark

Lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark – i det här fallet stenåldersboplatser – har eftersökts. Inga tydliga eller uppenbara sådana har kunnat identifieras. Inventerade ytor har främst utgjorts av bergiga eller steniga partier, eller av flacka, låglänta och sankta partier. Mindre mjukmarkspartier i sluttningar har bedömts som för små eller på annat sätt olämpliga. Det kan dock noteras att ett parti öster om Siggeröd,

ner mot Stora Ekevattnet – och utanför utredningsområdet – möjligen skulle kunna vara ett lämpligt boplatsläge. Endast ett fåtal kända boplatser finns på Slättfjället, oftast i anslutning till sjöar i utkanten av fjället.

Efter inlandsisens tillbakadragande utgjordes området för en tid av en större ö, vilken relativt snabbt kom att införlivas i fastlandet. Då området är flackt och mest utgörs av urberg och torvjordar, kan det tänkas att området endast i liten grad varit intressant för vistelser under stenålder.

Fynd

Inga fynd har framkommit inom ramen för utredningen.

Schakt, anläggningar och analysresultat

Ingen schaktning har företagits inom ramen för denna utredning. Därmed har heller inga anläggningar framkommit. Inga naturvetenskapliga analyser har utförts.

Tolkning

Fornlämningar inom området

Inom utredningsområdet finns fornlämningarna L1969:2262, Lägenhetsbebyggelse, samt L2023:2860, Kolningsanläggning. Lägenhetsbebyggelsen motsvaras av torpet Siggeröd med belägg från 1721. Även kolningsgropen är belägen inom samma fastighet, så det är inte otänkbart att den är använd av invånare på Siggeröd. En ¹⁴C-datering skulle kunna förtydliga förhållandet.

Potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark

Potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark har inte identifierats inom utredningsområdet. Det kan dock noteras att ett parti utanför utredningsområdet, öster om Siggeröd ner mot Stora Ekevattnet, möjligen skulle kunna vara ett lämpligt boplatsläge.

Övriga kulturhistoriska lämningar inom området

Även L2023:2863, Område med fossil åkermark, hör till torpet Siggeröd. Siggeröd är belagt på karta från 1721, och det är troligt att element inom den fossila åkermarken i anslutning till torplämningen är lika gamla.

Gränsmärkena L2023:2825 och L2023:2827 är belägna vid verksplatserna 9 och 8. Gränsmärket L2023:2825 vid verksplats 9 markerar sannolikt samma gräns som hägnaderna L2023:2824 och L2023:2826.

Gränsmärkena L2023:2861, L2023:2862 och L2023:2889 är belägna norr om Siggeröd, och har troligen markerat äldre versioner av den omtvistade gränsen mellan Brattön, Allsbo och Sandåker.

Hägnadssystemet L2023:2828 består av tre separata stenmurar som täpper till klåvor i berget, strax söder om Siggeröd. Det är sannolikt betesdjur hemmahörande på Siggeröd som på detta vis förhindrats att röra sig fritt mellan inägor och betesmarker.

Gränsmärken och hägnader understryker behovet av fastlagda ägo gränser, samt vikten av

att hålla betesdjur avskilda från åkrar och slåtterängar.

Kulturmiljövärden – forskningspotential

Torpet Siggeröd – bestående av Lägenhetsbebyggelse L1969:2262 (fornlämning) samt Område med fossil åkermark L2023:2863 (övrig kulturhistorisk lämning), besitter hög vetenskaplig potential. Enligt torpinventeringen ska cirka 3-4 hektar mark ha tillhört torpet.²⁸ Den nu registrerade ytan är nästan 4,8 hektar, men omfattar även det impediment där husgrunderna är belägna. De 3-4 hektar som anges motsvarar sannolikt endast själva jordbruksmarken. Den större yta som framgår av kartan från 1823 omfattar hela 78 hektar.²⁹ Resterande ytor har sannolikt brukats av torpet som utmark, vilket stöds av förekomsten av hägnader och eventuellt också kolningsgropen (beroende på vilken datering den har), *illustration* 18. Här finns möjligheter att ta reda på mer kring torpet. När anlades det, vad levde man på, till vad användes de tillhörande markerna?

På kartan från 1721 finns förutom Siggeröd ytterligare gårdar och torp utsatta: I nordväst ligger gårdarna Långön, Brattön och Sandåker. Därefter följer mot sydost Tranhem samt Mörte[?]kas (Mörtevattnet 1939³⁰), nu Sigges (båda ännu bebodda och ej registrerade i KMR), samt torpet Huken (L1969:1805). Långön och Sandåker har ett första belägg 1544, Brattön 1573. Långön och Brattön var från början byar.³¹ På 1600-talet hörde Brattön till Holma-Torreyby-godset, och gårdens ekonomi har vilat främst på sina stora skogsegendomar. Här utvecklades en tidig industriverksamhet: Under 1800-talet fanns här tegelbruk, såg och kvarnar i anslutning till Brattöälven. Kvarnverksamheten pågick in på 1930-talet. De olika verksamheterna ledde till ett stort behov av arbetskraft, och därför fanns det på 1800-talet cirka 13 dagsverkstorp under

28 Sörbygdsens hembygdsförening, Torpinventering Hedesn Nr 25

29 Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv, 1823

30 Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv, 1939

31 Kulturmiljöregistret, KMR; Munkedals kommun 2022

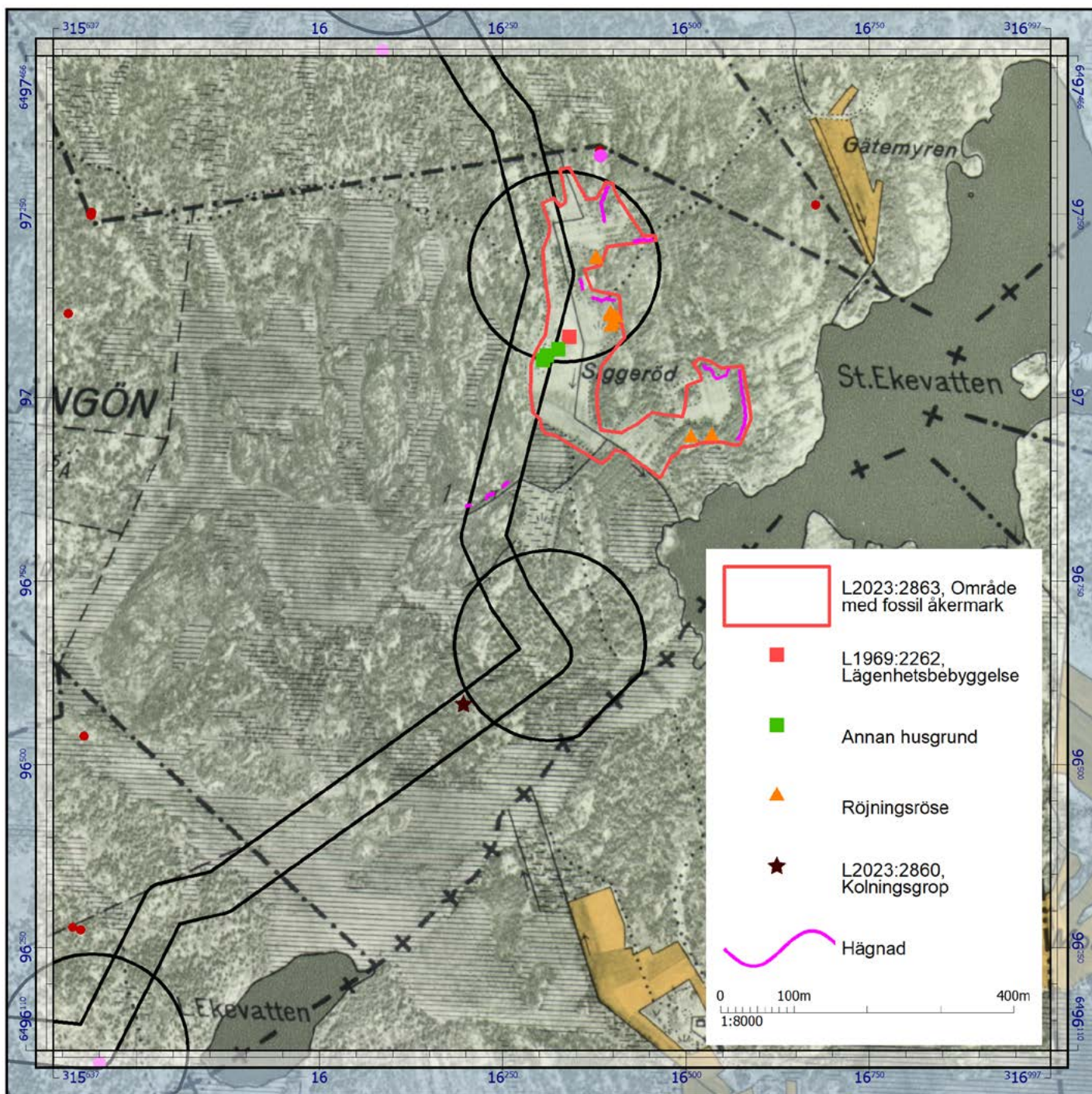

Illustration 18. Kartan visar hela den fastighet som torpet Siggeröd upptog. Som bakgrundskarta används den ekonomiska kartan från 1939 då torpet inte fanns kvar, men fastigheten har samma form som på storskifteskarta över Långön från 1823. På ortofotot som utgör bakgrund i kartan syns att de före detta odlingsmarkerna ännu är öppna. Källa Lantmäteriet.

Brattön.³² Flertalet torp och backstugor i området har alltså sannolikt samband med 1800-talets industriverksamhet. Men vilken bakgrund har de äldre torpen? Potentiellt kan Siggeröd berätta något om tidigt utmarksbruk, men även om gårdarna.

Lämningstypen lägenhetsbebyggelse är ett knapphändigt beforskat område, där det vetenskapligt föreligger ett behov av mer kunskap.

³² Munkedals kommun 2022

Riksantikvarieämbetets projekt *De obesuttnas arkeologi* beskriver den arkeologiska kunskapen om de yngre lämningarna som fragmentarisk, att erfarenheter av undersökningar är begränsade, och att forskningen på området är eftersatt.³³ En undersökning av Siggeröd kan ge möjligheter att utveckla det här forskningsområdet.

Norr om Siggeröd finns förutom de registrerade gränsmärkena – som är tydligt konstruerade

³³ Nilsson, Hansson & Svensson 2020

Illustration 19. Ett exempel på de stenar som inte registrerats, men som eventuellt kan utgöra gränsmarkeringar. En stående sten, inga fundamentstenar. Skogsbilvägen till Siggeröd i bakgrunden. Foto mot sydväst.

erade – även ett antal mindre tydliga märken. Dessa består av endast en eller ett fåtal stenar, *illustration 19*, och är belägna i topografiska lägen typiska för gränsmärken, såsom en höjd eller långsträckt sluttning. Några av dem ligger i nära anslutning till gränsen på 1721 års karta, *illustration 20*, denna är dock svår att rektifiera och det kan inte fastslås att de ligger exakt i gränsen. Anledningen till att kartan upprättas är emellertid att gränsen är en tvistefråga; de många märkena i detta parti skulle kunna belysa denna tvist. Det kan också röra sig om gränsmärken från andra gränsdragningar. I 1721 års gräns ligger även ett stenblock precis i gränsen i en sänka, det är möjligt att detta utnyttjats som en gränsmarkör, *illustration 21*. Även om dessa indikationer är vaga är det viktigt att notera dem; gränser har markerats för gränsbestämningar utan att vi har kartor som belägger dessa. Med hjälp av dessa noteringar kan möjliga äldre gränser diskuteras.

Antikvarisk bedömning

Två fornlämningar finns inom utredningsområdet:

- L1969:2262, Lägenhetsbebyggelse.
- L2023:2860, Kolningsanläggning.

Vidare finns nio övriga kulturhistoriska läm-

ningar inom utredningsområdet:

- L2023:2824, L2023:2826, Hägnader.
- L2023:2828, Hägnadssystem.
- L2023:2825, L2023:2827, L2023:2861, L2023:2862, L2023:2889, Gränsmärken.
- L2023:2863, Område med fossil åkermark.

Värdering av måluppfyllelsen

Utredningen har utförts i enlighet med undersökningsplanen. Inga avvikelser har registrerats.

Förslag på ytterligare åtgärder inför kommande skede

Arkeologisk utredning steg 2

Kulturlandskapet anser att det område med fossil åkermark (L2023:2863) som hör till torpet Siggeröd och som fått antikvarisk bedömning övrig kulturhistorisk lämning, bör omfattas av en arkeologisk utredning steg 2 för att fastslå om element inom ytan kan dateras till före 1850 och därmed erhålla fornlämningsstatus. Framför allt röjningsrösen har potential för datering med ¹⁴C, men även för analys av makrofossiler. År 2019 utredningsgrävdes exempelvis ett antal röjningsrösen i Dals Eds kommun, dessa date-

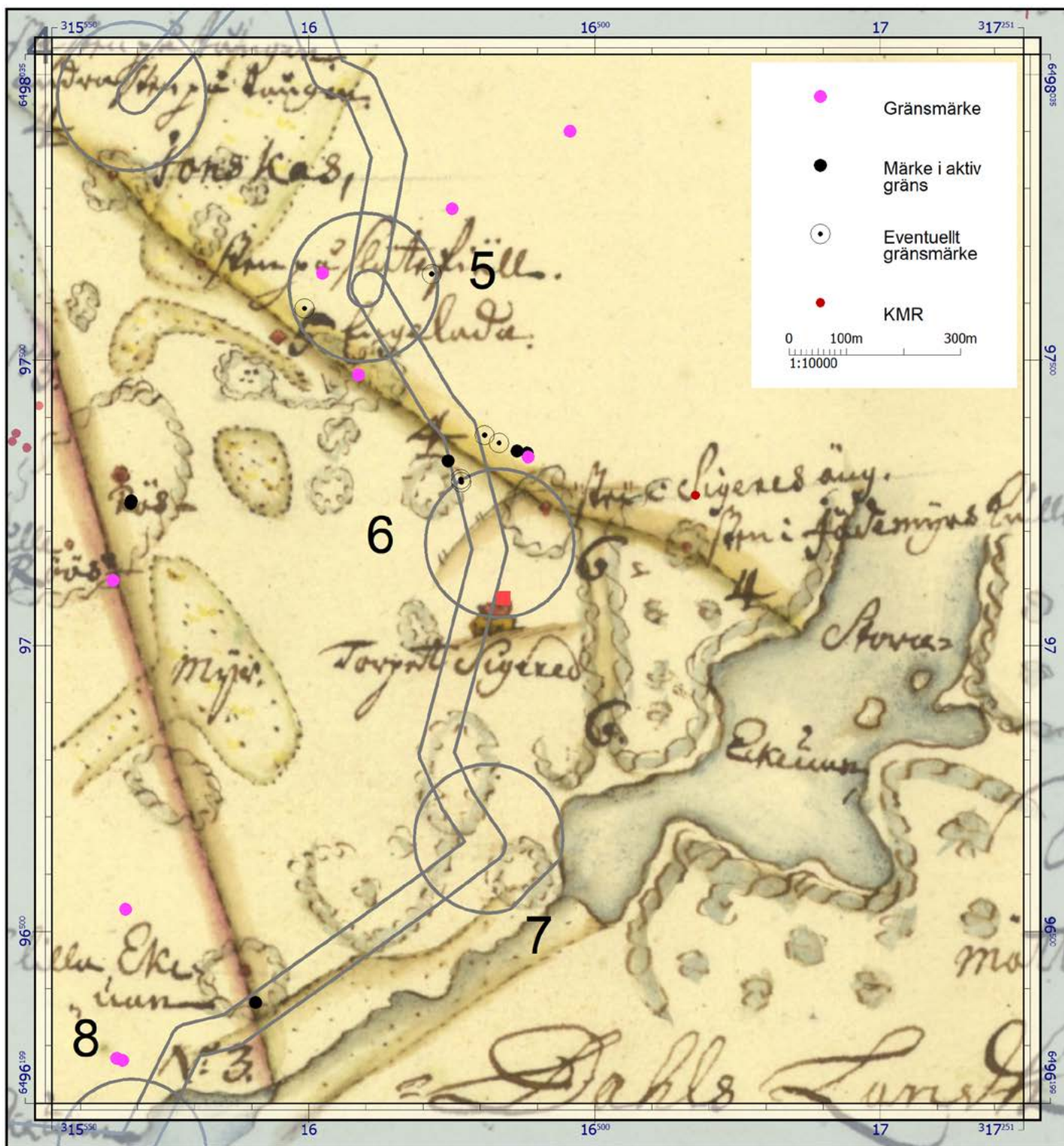

Illustration 20. Ett mindre utsnitt ur geometrisk avmätning från 1721, med delar av resultatet från utredningen inlagda. Norr om Sigeröd syns förutom registrerade gränsmärken även märken i aktuell gräns samt de eventuella gränsmärken som diskuteras i texten. Det är möjligt att alla dessa märken illustrerar tvisten om gränsen i detta parti. Observera att kartan inte är helt korrekt rektifierad. Källa Lantmäteriet, akt N35-9:1, Brattön nr 1-2.

rades till medeltid.³⁴ Det finns goda skäl att anta att odlingsytorna är lika gamla som torpet.

Inför byggnation

Kulturlandskapet anser att parklayouten bör

³⁴ Östlund 2019

justeras så att lämningarna vid Sigeröd – så väl lägenhetsbebyggelsen (L1969:2262) som området med fossil åkermark (L2023:2863) – kan kvarligga orörda. Om så inte är möjligt bör lämningarna undersökas.

Verksplats 7 bör justeras så att kolningsgro-

Illustration 21. Ett ensamt block, ej registrerat. Det är möjligt att det använts som gränsmarkering. Foto mot nordväst.

pen (L2023:2860) kan kvarligga. Om så inte är möjligt bör den undersökas och dateras.

Om det är möjligt bör övriga delar av parklay-outen justeras så att resterande övriga kulturhistoriska lämningar (hägnader och gränsmärken) kan kvarligga. Där så inte är möjligt bedöms utförd dokumentation som tillräcklig.

Lagstiftning

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens (MB) generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till länsstyrelsen.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken (eller sjöbotten) som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art

och betydelse. Fornlämningsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall.

KML syftar till att skydda och vårda kulturmiljöer. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön (KML kap 1).

Inom begreppet miljö i MB ryms även kulturmiljö. MB's hänsynsregler ställer krav på att undvika skador på områden och miljöer som innehåller kulturvärden (MB kap 1). Även övriga kulturhistoriska lämningar omfattas av det generella skydd för kulturmiljön som ges i MB. MB ger också möjlighet att ställa krav på att en verksamhetsutövare ska utföra kompensationsåtgärder för eventuell skada som uppstår (MB kap 2). En arkeologisk undersökning enligt KML är inte att betrakta som en kompensationsåtgärd i lagens mening.

Gränsmärken i aktuell gräns är skyddade enligt 14 kap 9 § brottsbalken. Ansökan om säkerställande av gränsmärken lämnas till Lantmäteriet.

Källor

Litteratur

Andersson, Linda; Gerre, Lars; Ljunggren, Anna & Östlund, Annika	2010	<i>Miljökonsekvensbeskrivning Brattön Sälelund. Uppförande av vindkraftverk, Munkedals kommun. På uppdrag av Rabbalshede Kraft AB oktober 2010. Rapport 2010:18. Rio Kulturkooperativ.</i>
Andersson, Linda; Grahn-Danielsson, Benjamin & Östlund, Annika	2009	<i>Samrådshandling Projekt Sälelund. Uppförande av vindkraftverk, Munkedals kommun. På uppdrag av Rabbalshede Kraft juli 2009. Rapport 2009:9. Rio Kulturkooperativ.</i>
Andersson, Linda; Ljunggren, Anna & Östlund, Annika	2009	<i>Projekt Sälelund, Munkedals kommun. Arkeologisk utredning och naturvärdesbedömning. Kulturhistoriska rapporter 49. Rio Kulturkooperativ.</i>
Ljunggren, Anna & Swedberg, Stig	2009	<i>Brattön Slättfjäll. Kompletterande arkeologisk utredning och naturvärdesbedömning. Rapport 2009:10. Rio Kulturkooperativ.</i>
Ljunggren, Anna; Swedberg, Stig & Östlund, Annika	2006	<i>Arkeologisk utredning Slättfjäll och Brattön, Hede och Krokstad sn. Kulturhistoriska rapporter 14. Rio Kulturkooperativ.</i>
Munkedals kommun	2021	Översiktsplan 2018. Mark och vattenanvändning. Antagandehandling karta 1.
Munkedals kommun	2022	Kulturmiljöprogram för Munkedals kommun. Dat 2022-11-21.
Nilsson, Pia; Hansson, Martin & Svensson, Eva	2020	<i>De obesuttnas arkeologi: människor, metoder och möjligheter. Riksantikvarieämbetet.</i>
Östlund, Annika	2012	<i>Ny infartsväg till vindpark Brattön Sälelund. Kompletterande arkeologisk utredning. Kulturhistoriska rapporter 152. Rio Kulturkooperativ.</i>
Östlund, Annika	2019	<i>Årbol 3:1 m fl, Dals Ed socken och kommun, Västra Götalands län. Arkeologisk utredning steg 2 längs väg 2183, Ed – Mäsfällingen. Fossil åkermark och husgrunder. Kulturlandskapet rapporter 2019:14.</i>

Digitala källor

Informationskartan Västra Götaland	https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=023f6dde755f41c5a719b111ddfb80ed
Kulturmiljöregistret, KMR	Fornsök, https://app.raa.se/open/fornsok/
Riksarkivet	https://riksarkivet.se/
SGU Kartvisare	https://apps.sgu.se/kartvisare/

Muntliga källor

Sörbygdens hembygdsförening	2023-04-27
-----------------------------	------------

Kartor

Lantmäteriet, Lantmäteristylensens arkiv	1721	N35-9:1 Brattön nr 1-2, Geometrisk avmätning
Lantmäteriet, Lantmäteristylensens arkiv	1823	N35-30:2 Långön nr 1-2, Storskifte på skog/skogsmark
Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv	1798	14-hed-32 Långön, Storskifte
Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv	1858	J243-51-1 Generalstabskartan, Fjällbacka, 51-1
Lantmäteriet, Rikets allmänna kartverks arkiv	1939	J131-72NO Ekonomiska kartan, Stensryr, 72NO

Opublicerade källor

Sörbygdens hembygdsförening

Torpinventering Hede sn Nr 25

Arkivmaterial

Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv

Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv

Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv

Riksarkivet, Hede kyrkoarkiv

Husförhörslängder, SE/GLA/13203/A I/1

Husförhörslängder, SE/GLA/13203/A I/4

Husförhörslängder, SE/GLA/13203/A I/11

Församlingsböcker, SE/GLA/13203/A II a/1

Bilagor

1. Tidigare kända lämningar
2. Nyupptäckta lämningar

Lämning	KUL nr	Lämningstyp	Beskrivning	Bedömning	Grad av skada	Undersöknings-status
L1969:2262	-	Lägenhetsbebyggelse	Torp, Siggeröd. Totalt ca 60 m lång (NO-SV) och 10 m bred. Belägen på ett lågt långsmalt bergimpediment i granplantering. Bestående av husgrund efter bostadshus, ca 10 x 5 m stor (N-S), av 0,5-1 m st, flata stenar. I mitten ett spisröse, närmast kvadratisk, 3 x 3 m stort (N-S) och 1 m högt, av flata, 0,3-0,7 m stora stenar. På V sidan en farstu, 2 x 2 m stor, med trappsten. På S kortsidan är grunden till en utbyggnad, 5 x 3 m stor (O-V), av upp till 2,5 m långa stenar. Inget synligt tegel i grund eller spisröse. V om husgrunden, på framsidan dvs den sida där trappan finns, är en terrasskant, 26 m lång (N-S) och 0,2-0,7 m hög, av 0,3-0,6 m stora stenar. Troligen en del av en trädgård. Ca 20 m SSV om husgrunden är en jordkällare. Ytterligare ca 10 resp 25 m SV härom finns ytterligare murrester, vilka kan utgöra rester efter husgrunder. Torpet Siggeröd är markerat på karta från 1721. Varken byggnader eller åkermark är markerad på ekonomiska kartan från 1939. (Lantmäteristyrelsens arkiv, N35-9:1, Geometrisk avmätning 1721.)	Fornlämning	Ej skadad	Ej undersökt

Illustration 22. Parti av den 26 meter långa terrasskanten väster om husgrunden efter bostadshuset vid Siggeröd, L1969:2262. Foto mot nordost.

Illustration 23. Spiseröset inom husgrunden vid Siggeröd, L1969:2262. Foto mot söder.

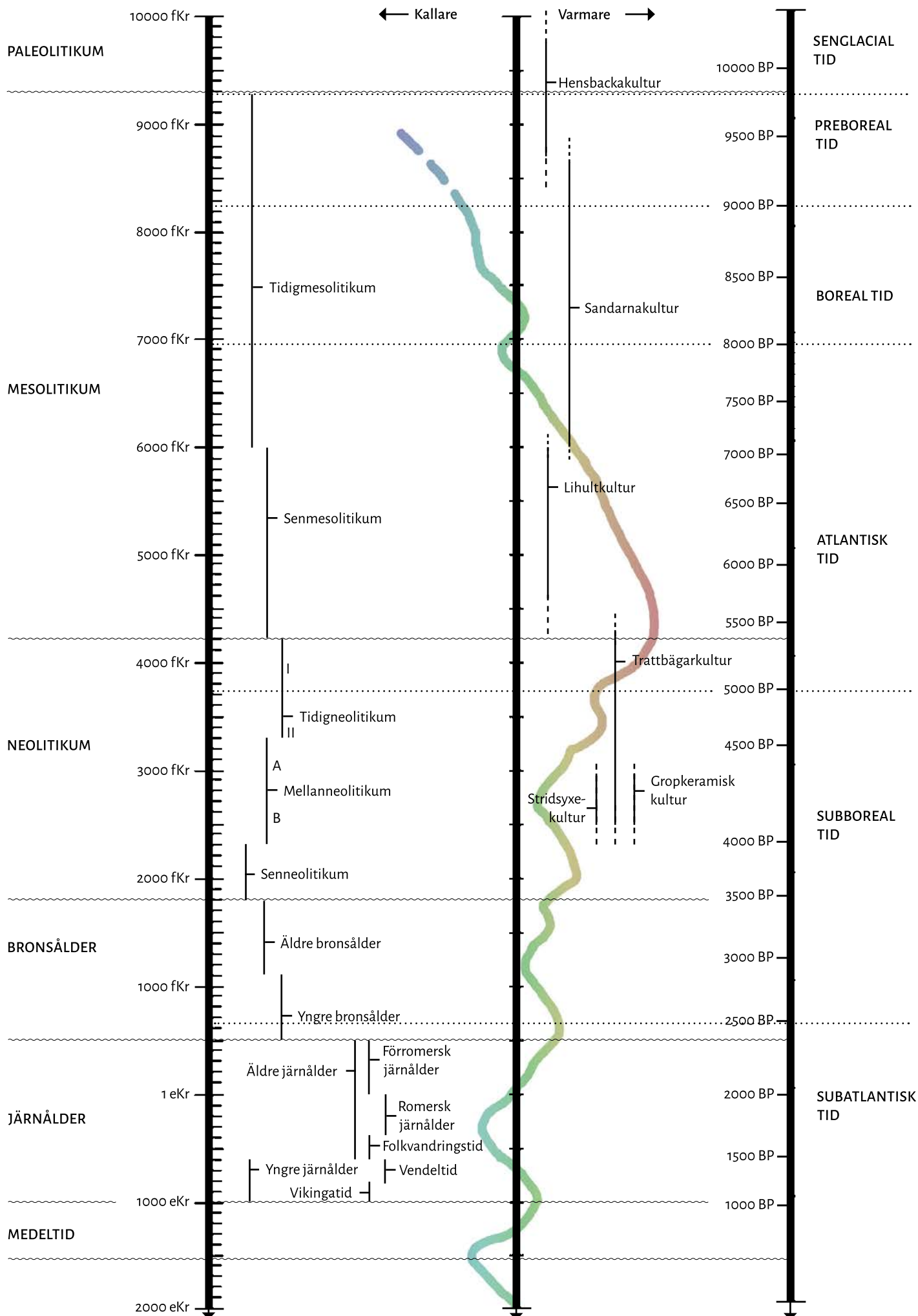
Lämning	KUL nr	Lämnings typ	Beskrivning	Bedömning	Grad av skada	Undersökningsstatus
L2023:2824	1	Hägnad	Stengärdesgård, 53 m lång (NO-SV), 0,5 bred, intill 0,7 m hög. Stenar 0,2-0,7 m stora, i 2-5 varv. Lagd på fastmark i lätt kuperad terräng, tar slut vid våtmark i SV. Sammanfaller ungefär med gräns på karta från 1939. Bör funktionellt höra ihop med L2023:2826.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2825	2	Gränsmärke	Gränsmärke, 1,2 m lång, 1 m bred, 0,7 m hög. Stående visare. Fler än 11 stenar, ca 0,15-0,5 m stora. Belägen i svagt krönläge i kuperad terräng. Står ungefär i gräns på karta från 1939.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2826	3	Hägnad	Stengärdesgård, 23 m lång (N-S), 0,7 m bred, intill 0,6 m hög. Stenar 0,3-0,7 m stora, i 3 varv. Belägen i våtmark. Ansluter till berg i båda ändar. Liten öppning mitt på. Sammanfaller ungefär med gräns på karta från 1939. Bör funktionellt höra ihop med L2023:2824.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2827	4	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,8 m lång, 0,7 m bred, 0,3 m hög. Av 13 stenar, 0,2-0,5 m stora. Delvis övermossad, saknar tydlig visarsten. Belägen i krönläge i kuperad terräng.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2860	5	Kolningsanläggning	Kolningsgrop. Totalt 3,2 m diam, intill 0,4 m hög. Själva gropen 1,4 m diam och 0,3 m djup. Vallen 0,7-1,1 bred. Kol vid stick med jordsond i både grop och vall. Ligger i ett bra läge i svag sluttning i anslutning till våtmark. Däremot ligger själva gropen snarare lite upphöjt än nedsänkt, vilket gör bedömningen osäker. Tätt granskog.	Fornlämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2828	6	Hägnadssystem	Hägnadssystem, totalt 70 m långt (NO-SV) bestående av tre stengärdesgårdar, placerade mellan bergknallar i bergsluttning. I SV är 1) 11 m lång (NO-SV), 0,8 m bred, intill 0,8 m hög. Av 0,25-1 m stora stenar, i 2-3 varv. 19,5 m NO om 1) är 2) 18 m lång, 0,7 m bred, 0,3-0,7 m hög. Stenar 0,3-1 m stora, i 3-4 varv. I Ö delen finns en öppning där en stig löper. 14 m NO om 2) är 3), 11 m lång, 0,8 m hög, 0,6 m bred. Stenar 0,2-0,8 m stora, i 3-4 varv.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
-	7	Hägnadssystem	Ingår i KUL 6 / L2023:2828.	-	-	-
-	8	Röjningsröse	Ingår i Område med fossil åkermark L2023:2863, kring Siggeröd. 11 x 5 m (N-S), 0,8 m hög. Kraftigt övermossad. Stenar 0,25-1 m i diam. Ngt osäker bedömning, innehåller väl stora stenar, belägen längs vägens sträckning bredvid.	-	-	-
-	9	Hägnad	Stengärdesgård, 32-40 m lång (O-V), 0,5-1,3 m bred, 0,6-1 m hög. Av 0,15-0,9 m stora stenar i 1-4 varv. Ställvis nedrasad. Belägen i flack terräng, i granplantering. Ingår i Område med fossil åkermark L2023:2863, kring Siggeröd.	-	-	-
-	10	Utgår	Inmätt som gränsmärke. Troligen naturbildning.	-	-	-
L2023:2861	11	Gränsmärke	Gränsmärke, ca 0,5 m diam, 0,2 m hög. Av fyra stenar, 0,15-0,3 m stora. Egentligen kanske tre stenar, då de två största kan tolkas som avbrutna; kan i så fall vara delar av en liggande visare.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
-	12	Utgår	Inmätt som gränsmärke. Svårtolkad, och utanför utredningsområdet.	-	-	-

Bilaga 2 – Nyupptäckta lämningar

Lämning	KUL nr	Lämnings- typ	Beskrivning	Bedömning	Grad av skada	Undersöknings- status
-	13	Utgår	Gränsmärke i aktiv gräns. Fem liggande stenar 0,7x0,5x0,2 m stora, fyra lutade stenar 0,1x0,5x0,3 m stora, 1 visare 0,7x0,7x0,1m. Gränsen även markerad med rör i berget intill.	-	-	-
-	14	Hägnad	Stengärdesgård, 100 m lång (N-S) 0,7 m bred och intill 1 m hög. Stenar 0,2-0,5 m stora i tre varv. På enstaka ställen är övre rad nerfallen, en möjlig öppning med 3 platta stenar i södra delen. Belägen i övergång mellan skogsmark och tidigare odlings/betesmark. Ingår i Område med fossil åkermark L2023:2863, kring Siggeröd.	-	-	-
-	15	Hägnad	Stengärdesgård, 55 m lång (O-V) 0,7 m bred och intill 1,1 m hög. Stenar 0,2-0,7 m stora i två varv. På enstaka ställen är övre rad nerfallen. En öppning i hörnet, vid odlingsmarken, 1,8 m stor, möjligen ursprunglig. Belägen i övergång mellan skogsmark och tidigare odlings/betesmark. Ingår i Område med fossil åkermark L2023:2863, kring Siggeröd.	-	-	-
-	16	Hägnad	Samma som KUL nr 9.	-	-	-
-	17	Hägnad	Stengärdesgård, 15 m lång (N-S) 0,7 m bred och intill 0,7 m hög. Stenar 0,2-0,7 m stora i två varv. På enstaka ställen är övre rad nerfallen. Belägen i övergång mellan skogsmark och tidigare odlings/betesmark. Ingår i Område med fossil åkermark L2023:2863, kring Siggeröd.	-	-	-
-	18	Utgår	Gränsmärke i aktiv gräns. Två stenar, 0,2x0,3x0,3 m stora, och ett järnrör.	-	-	-
L2023:2862	19	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,6 x 0,5 m stort, av fem stenar. Av dessa är fyra 0,3 x 0,2 x 0,1 m stora, och en 0,1 x 0,1 x 0,1 m stor. Raserat. Belägen i krönläge.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2889	20	Gränsmärke	Gränsmärke, 0,9 x 0,4 x 0,1 m stort. Av 4 stenar, 0,2-0,3 m stora. Visarsten 0,4 m lång. Raserat, liggande visare. Belägen på låg bergsrygg.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt
L2023:2863	21	Område med fossil åkermark	Område med fossil åkermark, ca 440 x 290 m stort (NNV-SSO). Bestående av minst nio röjningsrösen, minst sex stenmurar, samt här och var svagt synliga åkerpaceller. Belägen i flack terräng, i granplantering. Röjningsrösen är 3-11 m stora, intill 0,8 m höga, bestående av rundade stenar (svårt att se pga mkt mossor). Stenmurarna är 15-100 m långa, 0,5-1,3 m breda och 0,6-1,1 m höga, av 0,15-0,9 m stora stenar i 1-4 varv. Åkerparcellerna är – där de är synliga – 2-6 m breda, med grunda och smala diken, ca 0,05 m djupa och 0,3 m breda, mellan. En serie djupa diken finns också, men dessa är troligen upptagna i samband med skogsbruket. Utgörs av jordbruksmarken till torpet Siggeröd, L1969:2262. (Lantmäteristyrelsens arkiv, N35-9:1, Geometrisk avmätning 1721)	Övrig kulturhistorisk lämning	Ej skadad	Ej undersökt

Dagens temperatur

← Kallare Varmare →

Vindpark Brattön Sälelund
Arkeologisk utredning steg 1 i Munkedals kommun,
Västra Götalands län
Lägenhetsbebyggelse och utmarkslämningar från histo-
risk tid

Kulturlandskapet har inventerat ytorna för den planerade vindparken Brattön Sälelund. Kulturmiljön i området består främst av senare tiders lämningar i form av stengärdesgårdar, gränsmärken, kolningsgropar och torplämningar. Torpet Siggeröd är belagd redan 1721, och är därmed en fornlämning.

www.kulturland.se